

wordt steeds gezocht. De manier van werken van het Overleg Platform Stedelijke Vernieuwing (OPS) biedt grote kansen, aldus Etty, die adviseerde bij de oprichting. Daarin participeren onder andere Ahold, Blokker, Bouwfonds Woningbouw, McDonalds, Postkantoren bv. Een jaar geleden tekenden zij hun eerste overeenkomst voor de gezamenlijke aanpak van een wijk. Dat was met de gemeente Enschede voor enkele wijken in het noorden van de stad. Om de inzet van het bedrijfsleven te bundelen, wordt dezer weken een landelijke Stichting Samenleving en Bedrijf opgericht die bedrijfsinvesteringen in de samenleving wil bevorderen. Die stichting, met (grote) be-

drijven en overheden, zal lokale initiatieven steunen met kennis en contacten. Etty: 'Waar ik bewondering voor heb, is het werk van de Directie Sociaal Beleid (DSB) van het Ministerie van VWS. De directeur daar, Thijs Malmberg, zet enorm veel initiatieven op de rails. Hij slaagt erin partijen bij elkaar te brengen. En dat zonder zichzelf of VWS op de borst te kloppen dat zij het allemaal maar voor elkaar krijgen.'

Het rapport *Deuren Openen* waarin Etty een belangrijke hand had, is resultaat van samenwerking met DSB, maar ook met vertegenwoordigers van Binnenlandse Zaken, de G4, de G21 en de VNG. Het rapport kiest drie

hoofdpijnen om te ontsnappen aan de bestuurlijke kluwen die optreedt als het gaat om onderwijs, politie, welzijn, bedrijfsvestigingen, veiligheid, zorg, gezondheid. Men zou ten eerste moeten sturen op resultaten en co-financiering. Ten tweede: werken vanuit trajecten gericht op doelgroepen. Ten derde: een geconcentreerde aanpak in speerpuntwijken. Die lijnen worden in een aantal gemeenten nu gevolgd, onder andere in enkele Amsterdamse stadsdelen en in Utrecht. De optimale schaal is het buurt- of wijkniveau waar organisaties en instellingen elkaar spreken.

AGNES KOERTS
Freelance journaliste

'Arbitraire' selectie houdt Zaanstad buiten de G25

Burgemeester Ruud Vreeman van Zaanstad is kwaad. Dat wil zeggen: hij vindt dat hij kwaad moet zijn omdat zijn gemeente door minister Van Boxtel met 'een foonitje' is afgescheept. Vreeman speelt zijn rol met overtuiging, met de vuist op tafel en taal die zijn vakbondsverleden verdraagt. Vijfentwintig gemeenten zijn door de minister uitverkoren om diens Grote Stedenbeleid uit te voeren, ze krijgen 16,5 miljard gulden te verdelen – en Zaanstad heeft de boot gemist. Als armzalige 'aanleungemeente' moet het toekomen met een paar miljoen – terwijl B&W toch een prachtig investeringsplan hadden ingediend om in de komende jaren voor 2,3 miljard gulden oude wijken, het stationsgebied, verwaarloosde schoolgebouwen en verouderde industrieterreinen op te knappen. Vreeman: 'We krijgen nu 26 miljoen uit het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing, dat is één procent van wat we nodig hebben. Waarom krijgt Venlo wel extra geld als G-25 gemeente en Zaanstad niet? Ik kan daar geen logische verklaring voor

vinden. Amsterdam is stinkend rijk, maar krijgt overal geld voor. In Haarlem hoef je maar door de stad te rijden om te zien dat het er heel wat beter uitziet dan in Zaanstad. De scholen hier zijn verwaarloosd, we hebben nog niet eens een echte brandweerkazerne, sinds kort hebben we eindelijk ons eerste theater.'

Niet alleen Zaanstad miste de boot – ook andere steden worden ten onrechte weggehouden van de Haagse geldpotten, zegt Vreeman. 'In Zwolle wordt massaal geld weggezet, terwijl Emmen clubhuizen moet sluiten omdat financiën ontbreken.'

De selectie van de 'G-25' is arbitrair en oneerlijk geweest, betoogt de burgemeester. Samen met Alkmaar, Lelystad, Amersfoort en Emmen heeft hij moeten zeuren en soebatten om tenslotte als aanleungemeente erkend te worden om zo in ieder geval nog een enkele graantje mee te kunnen pikken. 'Alleen steden met meer dan vijftigduizend inwoners maakten een kans in die tweede ronde. We werden scherp getoetst op onze criminaliteitscijfers,

op het aantal slechte wijken, op het percentage uitkeringstrekkers, op het inkomen van onze inwoners, op onze centrumfunctie en op het aantal minderheidsgroepen in de gemeente. Je moest aan vier van de zes criteria voldoen om in aanmerking te komen. Zaanstad kreeg acht ton, Emmen wat minder – we hebben tenslotte zelf gezegd: geef ons allemaal vijf ton.'

Vreeman steekt nog een sigaar op. 'Als je de G-25 steden zou toetsen op dezelfde criteria als waarop de aanleungemeenten getoetst zijn, dan haalt een aantal het niet,' zegt hij. 'Ik vind dat Van Boxtel de G-25 opnieuw zou moeten screenen. Voldoen ze niet aan de criteria? Dan moeten ze eruit. Maar daarvoor moet je een minister hebben die iets durft.'

Heeft Van Boxtel dat lef?

'Ik vrees van niet, maar ik blijf het wel zeggen. De keus is duidelijk: óf G-25 gemeenten die niet aan de criteria voldoen moeten eruit, of wij moeten erbij.'

Vanaf de wand kijkt Willem Drees

Vreeman: 'Zaandstad had er zonder meer bij moeten'

goedkeurend toe. Vreeman kreeg de tekening van de oud-premier toen hij afscheid nam als voorzitter van de PvdA. Zaanstad was altijd een rooie gemeente – aan een andere wand hangt aan foto van de gemeenteraad uit 1914, geschaard rond Nederlands eerste socialistische burgemeester. Daaronder het commentaar van het protestants-christelijke weekblad *De Spiegel* uit die tijd: 'Het gezag in handen van de bestrijders van het gezag.'

Vreeman: 'Ik wil niet gepiepeld worden. In de wandelingen deelt iedereen mijn argumenten. Er zitten steden bij de G-25 die het geld absoluut niet nodig hebben. Zaanstad had er zonder meer bij moeten. Zelfs Van Boxtel zegt in feite: ik erken jullie, maar ik heb helaas geen geld meer. Als aanleuningsgemeente hebben we nu een plaats op de tweede rang gekregen. Daar ben ik allergisch voor. Als vakbondsman zou ik zo'n convenant niet eens ondertekend hebben. Je zou toch

ook solidariteit mogen verwachten van de burgemeesters van de grote steden. Maar ze houden de deur dicht, het is ieder voor zichzelf.'

Wat is het argument van de minister om gemeenten als Zaanstad en Emmen buiten te sluiten, terwijl ze aan alle criteria voldoen?

'Het belangrijkste argument is: dit is nu eenmaal zo besloten. Van Boxtel zegt: als ik de zaak nu weer in beweging breng, weet ik niet waar het uitmondt.' Vreeman zegt met kennelijk plezier dat hij de woorden weer kan uitspreken: 'De beuk moet er gewoon een beetje in.' Hij somt weer nieuwe argumenten op die moeten aantonen hoe stiefmoederlijk Zaanstad bedeed is. 'Deze stad heeft nog niet eens een eigen HBO-opleiding. We hebben een gemiddeld laag opgeleide bevolking. Er zijn zoveel structurele kenmerken die risico's opleveren voor de toekomst. Onze visie is helder. We had-

den minder tijd dan andere steden, niettemin hebben we een goed door-dacht investeringsplan op tafel gelegd. Dat kan je lang niet van alle G-25 steden zeggen. Ik heb begrepen dat veel plannen nogal clichématig zijn. Leiden en Utrecht zijn door Van Boxtel alleen voorwaardelijk toegelaten.'

Leiden is toch onweerlegbaar een stad met grote problemen?

'Daarom kan je nog wel een goed plan maken. In veel steden hebben dure consultancy-bureaus hun slag geslagen – wij hebben het helemaal zelf gedaan. Ons plan krijgt nu wel erkenning, maar geen support. We komen er niet tussen, het Grote Stedenbeleid is een closed shop.'

Toen op 20 december in Den Haag de convenanten met de G-25 feestelijk werden ondertekend, had Vreeman geen trek om daar 'triumfantelijk' het glas met zijn meer bevoorrechte collega's te heffen. Integendeel: 'Het beviel me helemaal niet.' Hij voelde 'intuïtief' dat de tijd gekomen was om met zijn kritiek op het beleid van Van Boxtel naar buiten te treden. Er viel ook niets meer te verliezen. Vreeman: 'De Zaanse Schans trekt negenhonderd-duizend bezoekers per jaar, molens en water, het meest Hollandse wat er is. Maar het lijkt wel of geen mens weet wat hier aan de hand is. Dit is geen rijke gemeente. Maar Zaanstad krijgt het minste van alle steden uit het Gemeentefonds, Arnhem krijgt vierhonderd gulden meer per inwoner.'

U heeft toch voldoende contacten in Den Haag. Wat is er dan misgegaan met uw lobby?

'Misschien is onze lobby inderdaad niet goed geweest. We moesten terug "van helemaal nergens bij zitten". Dan moet je met de pet in de hand gaan onderhandelen. Ik kan je verzekeren: dat gaat irriteren. Toen dit allemaal begon te spelen – al onder staatssecretaris Kohnstamm, woedde in Zaanstad een bestuursconflict. Dat heeft ons onherroepelijk schade gedaan. We hebben onvoldoende voor het voetlicht kunnen brengen wat onze specifieke problemen zijn.'

Bovendien geven sommige statistieken een vertekend beeld, betoogt Vreeman: 'De werkloosheid in Zaanstad is betrekkelijk laag, dat komt door

onze ligging, die heeft ons overeind gehouden. Er zijn minder banen dan inwoners in Zaanstad, de ratio beroepsbevolking-werkgelegenheid is 0,83. In Utrecht is dat 1,54, in Zwolle 1,37. Maar iedereen werkt op Schiphol of in Amsterdam. Wat dat betreft ben ik blij dat we een voorstad van Amsterdam zijn en niet geïsoleerd liggen zoals Emmen of Helmond.'

De criminaliteit is ook relatief gering. 'Dat komt doordat we hier nog een dorpsstructuur hebben.'

Zaanstad wordt nu afgestraft voor die gunstige cijfers, zegt Vreeman. 'Van Boxtel zegt: Arnhem heeft drie keer zoveel werklozen als jullie. In feite belooft hij gemeenten waarmee het slecht gaat. Lage criminaliteitscijfers? Zijn oude woonbuurten op tijd opgeknapt? Dan ben je de pineut. Hij zet

geld bij de grote problemen, maar ziet niet dat wij het niet volhouden om zonder geld die problemen te blijven voorkomen. Soms blijft het geld ook gewoon stromen, terwijl de sociale problemen al niet meer bestaan, omdat je nu eenmaal in het circuit zit. Almere zit niet bij de G-25, terwijl ik zou zeggen: alleen al uit preventie-overwegingen hoort het erbij. Er gaan honderden miljoenen naar steden die net zo groot zijn. Europees geld wordt straks ook verdeeld binnen de G-25. Die hele verdeling ligt nu voor jaren vast, in ieder geval tot het volgende regeerakkoord. Die gemeenten hebben straks tien jaar voorsprong.'

Voorlopig lijkt aansluiting bij de G-25 voor Zaanstad een verloren slag.
'Wij krijgen het zelf in ieder geval niet

los. Het initiatief zou uit de Tweede Kamer moeten komen. Ik ben nu nog wel aan het corresponderen met Peper om voor Zaanstad vijftig miljoen meer uit het Gemeentefonds te krijgen. Elk miljoen extra is meegenomen. Er gaat heel veel geld naar het noorden, naar Groningen en Friesland. Maar ga nu eens kijken in Den Helder – wat gebeurt daarvoor? Als je ten noorden van het Noordzeekanaal zit, moet je voortdurend oppassen dat je niet perifeer wordt. Toen DAF sloot, en het ging niet eens echt dicht, kreeg Eindhoven 600 miljoen gulden Europees geld. Toen Verkade uit Zaanstad verdween, drieduizend arbeidsplaatsen weg, gebeurde er niets.'

Zaanstad is geen Wassenaar en wil dat ook niet zijn, benadrukt Vreeman. 'Zaanstad heeft de grootste cacao-industrie ter wereld, de belangrijkste houthaven – terwijl hier toch geen boom groeit. Zaanstad wil een industriestad zijn, een kwart van de beroepsbevolking werkt in de industrie. Dat zijn dus mensen die dingen maken. Dat betekent ook: geurtjes, stank, zware vrachtwagens. En we werken voor een internationale markt, dus we zijn kwetsbaar. We kiezen niet voor de makkelijke oplossing, we bouwen geen bungalows voor kapitaalkrachtige forensen in een mooi veenweidegebied.'

Zaankanters zijn een slag apart, zegt Vreeman. Hij pakt een papier van zijn bureau en citeert 'dat zich hier een ras van kooplieden en fabrikanten heeft gevestigd die geleerd hebben hun eigen mast overboord te zeilen, liever dan steeds te rekenen op regeringssteun, die mogelijk er eens zou kunnen komen.' Het citaat komt uit de nieuwjaarsrede die de toenmalige voorzitter van de Zaanse Kamer van Koophandel uitsprak in 1927. 'De ontwikkeling van de Zaanstreek is niet bepaald veroorzaakt door de grote belangstelling die wij van onze opeenvolgende landsbesturen mochten onder vinden.'

'Zaanstad is een verborgen stad gebleven,' zegt de burgemeester.

KEES SCHAEPMAN
Freelance journalist